

Úvod do latinské jmenné flexe

1. deklinace

Úvodní hodina II, lekce 1

Latinské názvosloví slovních druhů a gramatických kategorií

Slovní druhy	<i>substantiva</i>	podstatná jména
	<i>adjektiva</i>	přídavná jména
	<i>numeralia</i>	číslovky
	<i>prepozice</i>	předložky
	<i>adverbia</i>	příslovce
Rod substantiva	<i>maskulinum (m.)</i>	mužský
	<i>femininum (f.)</i>	ženský
	<i>neutrum (n.)</i>	střední
Číslo	<i>singulár (sg.)</i>	jednotné
	<i>plurál (pl.)</i>	množné



Latinské názvosloví gramatických kategorií

Pády	<i>nominativ (nom.)</i>	1. pád
	<i>genitiv (gen.)</i>	2. pád
	<i>akuzativ (akuz.)</i>	4. pád
	<i>ablativ (abl.)</i>	6. pád



Úvod do latinského deklinačního systému

▶ latinská substantiva

- ▶ v latině existuje celkem 5 způsobů skloňování substantiv (5 deklinací)
- ▶ pro správné přiřazení substantiva do jedné z těchto pěti deklinací je třeba znát slovníkový tvar a význam i funkci jednotlivých údajů, např.

artēria, ae, f.

artēria	ae	f.
základní tvar nom. sg.	koncovka gen.sg.	rd substantiva



Úvod do latinského deklinačního systému

► koncovka genitivu singuláru

- podle ní se pozná, do které z pěti deklinací dané substantivum patří

	1. deklinace	2. deklinace	3. deklinace	4. deklinace	5. deklinace
Koncovka gen. sg.	-ae	-ī	-is	-ūs	-ēī

► cvičení: určete deklinaci u následujících substantiv

- ductus, ūs, m.*
- nervus, ī, m.*
- faciēs, ēī, f.*
- melanōma, tis, n.*
- mamma, ae, f.*



Úvod do latinského deklinačního systému

▶ rod substantiva

- ▶ ovlivňuje tvar a způsob skloňování adjektiva, se kterým dané substantivum vytváří spojení (shodný přívlastek), např.

- *dexter, dextra, dextrum* (pravý, pravá, pravé = ležící na pravé straně)

Ductus (m.) lymphaticus dexter (pravý mízovod)

Arteria (f.) coronaria dextra (pravá věnčitá tepna)

Genu (n.) dextrum (pravé koleno)

- ▶ rod latinského substantiva nemusí odpovídat rodu jeho českého ekvivalentu, např.

- *os* (n.) = kost (f.)

- *cerebrum* (n.) = mozek (m.)



Úvod do latinského deklinačního systému

▶ latinská adjektiva

▶ adjektiva 1. a 2. deklinace

- ▶ trojvýchodná s typickým zakončením nominativu na

-us/er, -a, -um

□ *medius, media, medium*

□ *dexter, dextra, dextrum*

▶ adjektiva 3. deklinace

- ▶ nejčastěji dvojvýchodná s typickým zakončením nom. sg. ***-is, -e***

□ *lumbālis, lumbāle*

- ▶ jednovýchodná s typickým zakončením nom. sg. ***-ex/ -ns/ -s***

□ *simplex*



1. DEKLINACE



1. deklinace – latinská substantiva a adjektiva

▶ charakteristika:

- ▶ nominativ singuláru končí na **-a**
- ▶ koncovka **-ae** v genitivu singuláru
- ▶ substantiva ženského rodu
 - *aorta, ae, f.* srdečnice
 - *āreola, ae, f.* dvorec
 - *bursa, ae, f.* váček
 - *clāvicula, ae, f.* klíční kost
- ▶ do 1. deklinace patří i adjektiva, a to tvar adjektiv 1. a 2. deklinace určený pro feminina
 - *palātīnus, palātīna, palātīnum*
 - *dexter, dextra, dextrum*



1. deklinace – latinská substantiva a adjektiva

► skloňování vzoru **vēna, ae, f.**

	sg.	pl.
nom.	vēn- a	vēn- ae
gen.	vēn- ae	vēn- ārum
akuz.	vēn- am	vēn- ās
abl.	vēn- ā	vēn- īs



1. deklinace – latinská substantiva a adjektiva

- ▶ příklad skloňování spojení substantiva 1. deklinace a adjektiva 1. a 2. deklinace (tvaru pro feminina):

	sg.		pl.	
nom.	tonsilla a	palātī a	tonsill ae	palātī ae
gen.	tonsill ae	palātī ae	tonsill ārum	palātī ārum
akuz.	tonsill am	palātī am	tonsill ās	palātī ās
abl.	tonsill ā	palātī ā	tonsill īs	palātī īs



1. deklinace – řecká substantiva

- ▶ substantiva 1. deklinace řeckého původu:
 - ▶ nom. sg. zakončený na **-a**, gen. sg. **-ae**, např. *artēria, ae, f.*
 - ▶ skloňují se podle vzoru *vēna*
 - ▶ nom. sg. zakončený na **-ē**, gen. sg. **-ēs**, např. *raphē, ēs, f.*
 - ▶ v singuláru si uchovávají původní řecké koncovky, v plurálu se skloňují podle vzoru *vēna*
 - ▶ jsou vždy rodu ženského
 - ▶ nom. sg. zakončený na **-ēs**, gen. sg. na **-ae**, např. *diabētēs, ae, m.*
 - ▶ skloňují se podle vzoru *vēna*, v některých pádech v singuláru mohou mít i původní řecké koncovky
 - ▶ jsou vždy rodu mužského



Skloňování řeckých substantiv 1. deklinace (sg.)

	artēria, ae, f.	raphē, ēs, f	diabētēs, ae, m.
nom. sg.	artēri- a	raph- ē	diabēt- ēs
gen. sg.	artēri- ae	raph- ēs	diabēt- ae
akuz. sg.	artēri- am	raph- ēn	diabēt- ēn/-am
abl. sg.	artēri- ā	raph- ē	diabēt- ē/-ā



Skloňování řeckých substantiv 1. deklinace (pl.)

	artēria, ae, f.	raphē, ēs, f.	diabētēs, ae, m.
nom. sg.	artēri- ae	raph- ae	diabēt- ae
gen. sg.	artēri- ārum	raph- ārum	diabēt- ārum
akuz. sg.	artēri- ās	raph- ās	diabēt- ās
abl. sg.	artēri- īs	raph- īs	diabēt- īs



Quaestiones

- ▶ **Q1:** Jak poznám, do které deklinace patří latinské substantivum?
- ▶ **Q2:** Ke které deklinaci byste přiřadili substantiva *oculus, ī, m., costa, ae, f.* a *manus, ūs, f.*?
- ▶ **Q3:** Proč je důležité znát gramatický rod latinského substantiva?
- ▶ **Q4:** Jak bude vypadat plurál spojení *vertebra thoracica*?
- ▶ **Q5:** Jak bude vypadat genitiv singuláru od stejného spojení?

